

Plana d'Urgell. Grans desastres metereològics

Esteve Mestre

Centre de Recerques del Pla d'Urgell Mascançà

PARAULES CLAU: Anglès.- Weather disasters: storms, hurricanes, snowfall, floods, winds, lightning, cold, heat in the region of Pla d' Urgell.

1. PRESENTACIÓ

La Plana d'Urgell s'ha caracteritzat per les grans sequeres i poca pluja, molta calor a l'estiu i molt fred a l'hivern. Aquestes característiques feren que durant segles, la Plana, fos una comarca deprimida. Millorà amb el Canal (1862), encara més amb el pantà d'Oliana (1959) i arribà a cobrir les seves necessitats d'aigua, amb el pantà de Rialp (2000).

En el present estudi, presento dades de desastres metereològics, que han tingut lloc en alguna part de la Plana d'Urgell, tot i que amb el pas dels segles, els efectes sobre la població, -amb cases molt ben protegides, les urbanitzacions dels pobles, obres de contenció i els medis mecànics- han quedat esmorteïts. Una tempesta com la de Santa Tecla de 1874 -amb desenes de morts, inundacions i esfondrament de cases-, ... poc han tingut a veure amb els efectes de les pluges torrencials del 22 d' octubre de 2019, que només provocaren inundacions i desbordaments de sèquies i reguers, talls de carretera, però, en uns dies, es recuperà la normalitat.

En aquest treball dono notícia de desastres meteorològics, que ha sofert la comarca, per mig de grans tempestes, pedregades, ventades, huracans, calors, freds, però amb la mirada posada en els segles XX i XXI, on tenim dades fefaents. En les cròniques periodístiques, memorialistes, etc..., d'altres temps, hi llegim "feia un fred terrible" o "la calor no ens deixava descansar de dia, ni dormir de nit", "s'obrí el cel i caigué un diluvi", "vam fugir de la rubinada i ens vam salvar d' una mort segura", ... però aquestes dades, subjectives, no parlen de quan s'estava sota zero o els graus de calor, ni els litres d' aigua caiguts per m², ni la velocitat del vent.

2. LA INFORMACIÓ

El puntal per escriure aquest article, han estat els 42 Dietaris de Josep M. Tribó Riera -que van de l' any 1959 al 2000- on hi recollí el temps que feia diàriament al seu mas, la masia Moreno, de La Cendrosa, una partida del terme de Vallverd, que està entre Linyola i Vallverd i gairebé tocant l'estany d'Ivars-Vilasana. Els dietaris estan escrits en castellà. Bona part de les notícies publicades, tindran com a escenari La Cendrosa - Linyola.

Les altres dades les he tret de llibres de la comarca i de la documentació de la Societat Canal d'Urgell SA, guardada en els arxius que l'ACUDAM i Canal d'Urgell van depositar a l'Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell.

Les demés dades estan recollides de la premsa digitalitzada, principalment, Diario de Lérida, Avui, Punt-Avui, La Vanguardia.

L'espai que dispo per fer l'article, fa que m'hagi concentrat. en dades del segle XX.

3. BOIRES

Cada any hi ha boires altes o baixes a la Plana d'Urgell. Cada hivern es pot comptar per setmanes la presència de la boira. Posem dos exemples. El primer del Dietari i el segon de la memòria popular. Les dos referències són de Linyola.

1964. De l' 1 a l' 11 de gener hi ha una boira molt espessa, que només deixa veure el sol, unes hores.

1973. Des del 10 de novembre fins als primers dies de gener de 1974, hi hagué a Linyola, una boira força espesa -baixa, arran de terra, la major part dels dies- que en aquest període només deixà veure el sol poques hores.

4. CALOR

La Calor és una característica del Pla d'Urgell, pel que només he volgut remarcar, una mostra de tres anys -de 1982 a 1984- dels Dietaris de Josep Mª Tribó.¹

¹ Tribó Riera, Josep M. Dietaris (1959-2000). Arxiu particular.

" " "
Llittres d'aigua, en pluja i neu, recollides
a Mollerussa els mesos i anys que s'indiquen.

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Julio	Agost	Setbre	Octbre	Novbre	Dibre	Any.
1930	-	26'6	31'5	57'-	54'-	19'-	14'5	15'5	30'-	47'-	21'-	25'-	341'1
1931	6'-	4'-	82'-	20'-	42'-	5'-	5'-	-	4'-	77'-	38'-	12'-	295'-
1932	31'-	56'-	45'-	43'-	39'-	61'-	163'-	24'-	52'-	5'-	21'-	101'-	642'-
1933	25'-	13'-	27'-	44'5	47'-	65'-	6'-	45'-	81'-	52'-	54'-	102'-	561'5
1934	15'-	8'-	9'-	57'-	35'-	31'-	7'-	5'-	23'-	14'-	98'-	24'-	326'-
1935	7'-	14'-	64'-	28'-	142'-	7'-	19'-	7'-	64'-	14'-	29'-	24'-	419'-
1936	18'-	38'-	94'-	34'-									
1951	40'-	25'-	45'5	56'5	84'-	45'-	6'-	33'-	102'-	48'-	53'-	24'-	562'-
1952	6'-	4'-	42'5	56'-	45'-	79'-	8'-	8'5	15'5	18'-	22'-	2'-	306'5
1953	-	-	22'-	24'-	12'-	219'-	28'-	3'-	43'-	42'-	11'-	53'-	463'-
1954	10'-	19'-	67'-	35'-	64'-	27'-	15'-	4'-	11'-	4'-	25'-	26'-	308'-
1955	45'-	52'-	20'-	9'-	34'-	74'-	42'-	33'-	31'-	17'-	50'-	8'-	415'-
1956	20'-	-	57'-	56'-	81'-	55'-	3'-	64'-	69'-	14'-	28'-	6'-	453'-
1957	-	14'-	10'-	64'-	66'-	80'-	8'-	16'-	7'-	45'-	29'-	7'-	348'-
1958	24'-	-	12'-	23'-	17'-	25'-	49'-	4'5	51'-	32'-	28'-	78'-	343'5
1959	-	24'-	86'-	19'-	56'-	36'-	84'-	61'-	148'-	52'-	13'-	23'-	602'-
1960	52'-	33'-	61'-	1'-	30'-	34'-	55'-	21'-	47'-	131'-	20'-	84'-	569'-
1961	15'-	-	15'-	16'-	50'-	8'5	5'-	23'-	50'-	27'-	9'-	1'-	219'8
1962	35'5	30'-	29'-	88'-	34'-	44'-	-	26'-	58'-	62'-	38'-	30'5	475'-
1963	31'-	32'-	7'5	45'-	29'-	54'-	11'-	26'-	84'-	13'-	40'-	30'-	402'5
1964	2'-	55'-	19'5	21'-									

El original s'estroqueu
al Sr. Cortés.

Setembre de 1985.

1982. Seguint el Dietari de 1982, ens adonem que aquest fou un any d'altres temperatures. A mitjans de gener, el 17, Tribó escrivia: "Aquest dia vaig veure un ametller bastant florit en la riba de l'estanyer. L'ametller no era d'esmai i crec que les flors portaven 4-5 dies obertes". Per fer-nos una idea, el dia 18 de gener, la temperatura mínima fou de 9°.

El mes de març, molts dies, les màximes gairebé arribaren als 30°. El 3 de maig la màxima fou de 32°, el 9 de juny de 39° i al juliol el dia 1, 41°; el 5, 42°; el 6 i el 7, 44°; el 8, 42°; el 9, 41°; i l' 11 pujà a 44°, després les temperatures es quedaren per sota dels 40°, temperatura que es tornà a assolir el 12 d'agost. Durant el mes de desembre, pocs dies, la temperatura baixa dels 0°. La més baixa, foren els -4° de mínima del 24 de desembre, junt amb uns dies seguits de boira.

1983. Durant el mes de juliol, les temperatures, els dies 9 i 10, marcaren els 41°; l' 11, 42°; el 15, 45°.

1984. A l'estiu, temperatures altes, al juliol, el 9, 41°; el 10, 11 i 19, 40°; el 20, 43°; el 22, 40°; el 23, 44°; el 24, 43°; 29, 40°; i el 2 setembre, 44°.

5. PLUGES

Tenim un document de la Societat Canal d'Urgell amb les dades de pluges caigudes a Mollerussa durant un període de 19 anys, del s. XX – de 1930 a 1935, i de 1951 a 1963-i on sobresurten les pluges més abundants, recollides el mesos de juny de 1953, 219 l./m2; de juliol de 1932, 163 l.; de setembre de 1959, 148 l. i d' octubre de 1960, 131 l.

A l'altre extrem tenim els mesos que no va ploure que foren els mesos de gener 1930, 1953, 1957 i 1959; els de febrer de 1953, 1958 i 1961, el de juliol de 1962 i el de l' agost 1931.

La mitjana de pluja d'aquests 19 anys fou de 423 l.²

6. TEMPESTES, LLAMPS, PEDREGADES I VENTS HURACANATS

Tenim la documentació del Canal d'Urgell, la dels Dietaris de Josep Mª Tribó i sobretot la de la premsa –digitalitzada-, que ens els darrers decennis informa amb detall, d'aquestes tempestes i dels desastres econòmics que provoquen.

1543. Arderiu i Valls, en la Revista de Archivos,

² ACPU. 1-24-167 Dades meteorològiques 1916-1985. 1-24-5 i 1-24-6 Llibres de memòries dels anys 1864 al 1924. 1-24-176 Fenòmens atmosfèrics que perjudicaren les collites 1917-1984. Cal veure Correspondència de la Societat Canal d' Urgell.

Biblioteca y Museos VIII, 1904 rev. 3, pàgs 132-146, publicà "Un Codice de Lérida. Llibre de notes antigues per memòria", on destaca com l'11 d'agost de 1537, a les 4 de la tarda, va passar un huracà, que durà mig quart d' hora, que va fer tremolar les cases, s'emportà teules i xemeneies i creus de lloc, de molts pobles, al voltant de Lleida, i entre els termes de Bellvís i Linyola, l'huracà anà acompanyat d'una tempesta de pedra, de gran tamany, que matà a tots els animals.

1844. El 2 de setembre, una gran tempesta amb un gran aparell de llampecs i trons caigué sobre la plana d'Urgell i la pedra destruí i assolà els termes de Fondarella, Bell-lloc, Palau, Bellvís, Poal, Linyola, els Arcs i altres termes.

1866. A Golmés el 8 d' agost de 1866 pedregà dues vegades, les pedres eren de la mida d'un ou de gallina i causaren greus danys, la rubinada que va acompanyar va malmetre algunes parets de cases. També a Golmés, el 23 de juny 1877 tornà a patir una pedregada i vent huracanat.³

1880. El 18 de juny una pedregada va fer perdre la collita de cereals i part de la vinya als termes de Fondarella, Mollerussa, Golmés i Vilanova. El 24 de juny, el periòdic El Globo en donava notícia, informant que a Bellpuig, Mollerussa, Vilanova de Bellpuig, Urgell i altres punts de Catalunya, la pedregada caigué quan faltaven tres de dies per segar el blat i els havia deixat en la misèria.

1888. Els periòdics Dinastia del 19 de juliol i Correo de Tortosa del 20 de juliol de 1888, publicaven que al capvespre del darrer diumenge -15 de juliol- caigué una tempestat sobre les poblacions de Golmés, Castellnou de Sena, Ivars d'Urgell, Fuliola i Tarrós, amb pedra i un vent huracanat, que no solament destruí les collites de vi i oli i s'emportà les gavelles de blat, que eren als camps, a grans distàncies, sinó que el vent huracanat, va arrancar i fer caure una gran quantitat d' arbres.

1901. L'estiu fou prolífic en tempestes i també hi hagué morts per llampecs. El 14 de juny, en la zona entre Bell-lloc i Bellpuig patiren una gran tempestat amb llampecs, un d' ells va matar el carter que portava la correspondència entre Mollerussa i Golmés. El 30 de juny caigué una gran pedregada al Castell del Remei. I el 10 de juliol, una gran tempesta amb llampecs, causà dos morts a Torregrossa, un a les Borges i un a Bellvís. El 29 juliol, gran tempesta de pedra caigué sobre Ivars i Barbens.⁴ El 1894 al terme de Linyola també hi havia hagut un mort per llamp.

1910. El 2 i 3 d'agost caigué una pedregada a Barbens i Aguilera, que provocà la pèrdua de collites de la verema, olives i tardanies.

1912. Tenim notícia de pedregades a Bell-lloc, Bellvís, Utxafava, Castellnou de Seana, Ivars i Barbens.

1919. El 27 de setembre va caure una gran pedregada als termes de Miralcamp, Arbeca, Ivars d'Urgell, Mollerussa i Vilanova de Bellpuig, Utxafava i Castellnou de Seana que perjudicaren les vinyes.

1925. El 5 de maig, una pedregada va arrasar per complert -tots els cereals i arbres- els termes de Mollerussa, Fondarella, Miralcamp i Golmés i part dels termes de Castellnou, Vilanova de Bellpuig, Bellpuig, les Novelles, Sidamon i Bell-lloc. El 23 de maig els tocà als termes de Barbens, Ivars, Aguilera, Seana, Castellnou i Arbeca. Tots els pobles demanaren exempció per pagar impostos ja que no colliren.⁵

1945. El 4 de juny, l'alcalde de Linyola demanava als organismes competents que inspeccionessin el terme municipal, una tercera part del qual, era de secà i les altres dos parts, de regadiu i que la pedregada de l'1 de juny que caigué entre les 17 i les 18 h., arrasà totes les collites de secà i gairebé les de regadiu.

6.1 A La Cendrosa segons els dietaris de Josep Mª Tribó

He escrit en cursiva les dades extretes dels Dietaris de La Cendrosa. Les altres informacions estan tretes dels periòdics. La informació no és exhaustiva.

1959. *El 4 de març, va pedregar a Linyola i La Cendrosa i als voltants. La pedregada es va repetir al juliol i una extensa zona de Urgell "que en unos momentos veía como no pocos de sus cultivos quedaban triturados por el pedrisco, dejando los campos desolados y a sus propietarios no menos que aquéllos"*

1964. *El 26 de febrer, forta tempesta amb llampecs, trons i pedra, plovent a continuació.*

1967 *El dia 18 de maig, a la tarda, tempesta molt forta amb un gran patac de calamarsa que va caure en alguns llocs, molta, i en d' altres, poca, per posar un exemple a casa, -cal Moreno- en caigué poca, però a la Masia Sans, -a uns centenars de metres de distància- a l'endemà 19 de maig, encara se'n podia recollir amb les mans. Va fer força mal.*

1968. *3 de febrer, trons i llampecs, neu i calamarsa a mitja tarda. 25 d'agost, cau una forta tempesta amb gran aparell elèctric i pedra.*

1971. Al juliol, una gran pedregada a Golmés, va fer perdre més del 50% de la collita de fruita.

³ Palau i Palau, Josep M^a. (1983). Golmés. Recull històric. Ajuntament de Golmés. pàg. 143.

⁴ Ton Solé Bonet i Esteve Mestre Roigé. (2010). Escrits del Pla d' Urgell. p. 82. IECPU.

⁵ Ton Solé Bonet i Esteve Mestre Roigé. (2010). Escrits del Pla d' Urgell. p. 84. IECPU.

1972. *23 d'abril, tempesta amb calamarsa. 13 de juny tempesta i una mica de pedra. 13 d'agost forta tempesta i vent huracanat.*

1974. *21 de març, tempesta amb un gran aiguat durant tota la nit, amb llampecs, trons i pedra al matí i per la tarda tots els camps s'havien omplert d'aigua.*

1975. La tempesta que el 14 d'agost va arribar a Linyola com un esclafit, va arrasar completament el terme dels Alamús i va afectar greument als municipis de Bell-lloc, Bellvís, Mollerussa, Sidamon, Palau d'Anglesola i fins a 16 municipis que demanaren ser declarats zona catastròfica.

Uns dies després un altra tempesta es va abatre sobre el Pla d'Urgell, en forma de tromba d'aigua, pedra i uns vents superiors als 120 km. per hora que va acabar amb el que quedava de collita de fruita dels pobles de Bellvís i Bell-lloc. L'any fou catastròfic pels pagesos.⁶

A Linyola, Tribó apart d'explicar l'esclafit del 14 d'agost també dóna notícies de tempestes d'aigua i calamarsa el 21 i 31 d'agost.

1980. *Tempestes primerenques del 24 febrer amb calamarsa i el 13 de març, tempesta amb pedra.*

1982. Tribó al seu dietari explica: *el 23 d'agost forta tempesta sobre les 8 de la tarda amb llampecs, trons i aire molt fort. Va arrancar una peça d'uralita plàstic del cobert gran i va tirar a terra pomes i préssecs.*

Per la meua banda aquesta tempesta la vaig viure així. 23 d'agost. Ni els més vells, havien vist una tempesta d'aquesta magnitud i la sort fou que només durà uns minuts. Feia hores que bromes negres i llampecs envoltaven Linyola, però qui tenia d'anar a regar ho feia i de cop i sobte arribà el cop de vent que anunciava el desastre. Els pagesos que eren al camí de Lleida i Balaguer, veieren com, gairebé arran de terra, avançaven uns núvols negres, amb trons i llampecs i un remolí de vent que tenia tot l'aspecte de ser un tornat. Els pagesos fugiren dels camps i tot el poble es tancà a les cases i la tempesta es va fer seva Linyola durant uns minuts i seguí el seu camí...; els resultats als camps eren catastròfics, "botifarres d'alfals" emportades pel vent volaren a centenars de metres, carabasses que el vent s'emportà, bales d'alfals desplaçades, panissos estesos, els arbres fruiters, alguns arrancats, tots danyats en les seves rames, i arbres de la Granja Sant Vicenç Ferrer, arrancats..., també les granges de fora vila patiren les conseqüències, peces d'uralita esbarriades, teulades enfonsades, bigues somogudes, vidres trencats..., a l'interior del poble, alguns edificis reberen, com el poliesportiu, Ateneu, Cipa, algun pany de paret d'algun cobert, alguns balcons, teules pels carrers,

antenes de televisió doblegades, ...; afortunadament no hi hagué víctimes i aquella nit, el poble sense llum semblava un pou tenebrós, quiet i silenciós.⁷

Però no tot va acabar aquí, el 27 d'agost rebérem una altra tempesta i el 26 de setembre una nova tempesta amb calamarsa.

Diario de Lérida de l'1 d'octubre informava de la gran pedregada que afectà als termes de Tornabous, Barbens, Castellnou de Seana, Ivars d'Urgell i Bellpuig.

L'any acabaria amb les inundacions del riu Segre. *7 de novembre. Plogué molt als Pirineus. A la part de Tàrraga, Verdú i Claravalls vents forts causaren desperfectes en teulats i arbres. 8 de novembre. Mai havia baixat tanta aigua pel riu Segre. Per damunt del pont nou de Balaguer hi passava 2 m. d'aigua i a Lleida l'aigua arribà als Comtes d'Urgell. A la Molina hi plogué 600 l. en dos dies. Andorra i La Seu quedaren incomunicades.*

1983. *el 26 de març, el fort vent s'endugué una peça de la teulada. El 16 d'agost, llampecs trons i forta tempesta d'aire. No es va poder empaquetar perquè l'aire es va emportar l'alfals estès, als camps veïns. 17 d'agost, ens dedicàrem a arreglar i recuperar l'alfals i recollir la poma que havia caigut a terra.*

19 d'agost. Forta tempesta sobre les 6 de la tarda caient pedra de tamany algunes molt grans i va pedregar durant 20 minuts. L'eix Anglesola-Barbens, amb Ivars, Vallverd i Linyola, fou escombrat per una pedregada, que malmeté la collita de poma, ceba i panís.

1985. *El 6 d'agost, escriu el Josep Mª Tribó, fou un dia de gossos, l'aire huracanat entre les 16 i les 19 hores va castigar a les cols, arbres, fruita i panís.*

Segons Diario de Lérida de 25 d'agost, en 15 dies hi hagué tres pedregades -6, 10 i 19 d'agost- que afectaren a 7.000 hectàrees de 40 municipis, amb pèrdues de 2.800 milions de pessetes.

1986. *L'11 d'agost hi hagué una forta tempestat amb pedra de 10 i 12 cm., a Barbens-Bellpuig-Anglesola-Tàrraga. Trencà vidres i teules. Linyola se'n lliurà. El 24 de setembre va fer una tempesta amb fort vent per la nit, que va tombar rengleres d'arbres fruiters. Els dies 25 i 26 els pagesos arreglaren els arbres decantats pels vents. El 6 d'octubre forta tempesta trons llampecs amb 35 l.*

1989. El 5 d'agost va caure una pedregada. El poble més afectat fou Bell-lloc. *El 10 de setembre, a partir de les 13 h. vent, trons, llampecs, pedra i aigua. Aquest 10 de setembre, el Pla d'Urgell va patir la pedregada més forta en els darrers 50 anys que afectà a 1.500 Hes.*

1990. Segons l'Avui d'1 de setembre, la pedregada de dijous al Pla d'Urgell, afectà unes 230 Hes.,

⁶ Diario de Lérida. Podeu trobar informació sobre la tempesta en informacions del 15 al 31 d'agost de 1975.

⁷ Esteve Mestre. Anotacions 1982. Arxiu particular.

principalment de poma dels termes de Mollerussa, Golmés i Miralcamp.

1993. Pedregades a Linyola i Vilanova de Bellpuig.

1994. *Tempesta del 4 de novembre, 81 litres fins a les 18 h.. Va ploure per la nit i durant tot el matí, a estones de manera molt forta amb llampecs i trons molt forts sobretot per la nit, a les 13 h va passar una ràfega de vent molt violenta arrancant arbres i peces d'uralita de teulades (va durar uns 10 minuts).*

1997. Al juny una pedregada afectà a 16.000 Hes. de les poblacions de Golmés, Mollerussa, Sidamon, Miralcamp, Alcarràs, Lleida, Torrelameu, Vallfogona de Balaguer, Vilanova del Segrià i Bellcaire d'Urgell.

El 7 d'agost plougué 38 l. Aclarit al començar el matí, tapant-se cap a les 11 i grandiosa tempesta a partir de les 13 h. amb llampecs, trons, ratxes de vent molt fortes, molta aigua i molta pedra i molt grossa. No va quedar ni una poma ni un préssec sense estar tocat.

1998. El 16 de maig, tempesta forta amb una mica de calamarsa. L'11 de juny, ventada molt forta, a Lleida va arribar a 97 km./h. L'1 de juliol, forta tempesta a partir de les 15 h. llampecs, trons, pedra i aigua i vents de més de 100 km/hora. El 13 i 14 de setembre, vents forts que arribaren a 87 km/h. (El 29 de setembre, vingué el perit per mirar els danys al panís tombat pels vents del 13 i 14-9).

1999. El 7 de maig hi hagué una tempesta, amb llampecs i trons. Aquest dia es va perdre la collita de fruita i vinya en molts llocs, com Raimat. El 24 de juny, a la Cendrosa, caigué una mica de pedra, en va caure més al terme de Linyola. El 14 de setembre, tempesta per la nit grans llampecs i trons i molta aigua.

2000. El 5 de juny, forta tempesta a partir de les 19 h. aire, trons, llampecs i molta aigua. El 10 de juny, tempesta amb ratxes de vent, llampecs, trons i molta aigua. El 31 d'agost, fortíssima tempesta per la nit, amb llampecs, trons molt forts ratxes de vent i aigua.

2011. Punt-Avui del 2 de setembre, informa que la collita de poma, en set municipis de l'Urgell i el Pla d'Urgell, es dona per perduda, a causa de la pedregada del 31 d'agost. En poc més d'una hora, pedres de la mida d'una nou, destrossaren la fruita a Vilanova de Bellpuig, Castellnou de Seana, Ivars d'Urgell, Barbens, la Fuliola, Tornabous i Bellpuig, en plena campanya de recollida.

2012. Punt Avui 6 de juliol, informa que el dia 5, els habitants d'alguns pobles del Segrià, la Noguera i l'Urgell, i de la pràctica totalitat del Pla d'Urgell, visqueren a partir de les set de la tarda, prop de dues

hores de caos, amb una tempesta intensa acompanyada de pedra que provocà nombrosos danys en edificis, cotxes i finques agrícoles, i inundaren places, carrers i carreteres. La zona més castigada fou el Pla d'Urgell. Es recolliren pedres de gel de cinc centímetres de diàmetre, de la mida d'un ou de gallina. La grandària i la força de la pedra causaren danys a finestres i persianes de les cases, i trencaren els vidres de molts cotxes. Al CAP de Mollerussa, durant la tarda, atengueren ferits lleus, pels cops de pedra. Els danys foren generalitzats en edificis i cotxes, a tota la població de Mollerussa. També de poblacions properes.

2016. 16 d'agost de 2016, un vent huracanat amb pedra i gran tempestat perjudica les collites de Linyola, Vallfogona, Bellcaire... el grau d'afectació en algunes finques fou del 100%.

6.2 Huracans i esclafits

Més que huracans, el que patim a la nostra comarca, són esclafits: una ventada fortíssima i intensa que dura minuts que destrueix tot el que troba en el seu camí.

1769. El 15 de juny un huracà assolà el Pla d'Urgell durant tres dies, i va fer perdre les collites de cereals, olives i vinya a les poblacions de Vilanova de Bellpuig, Castellnou de Seana i Golmés que es declararen zona catastròfica davant del governador de Lleida.⁸

6.3 Esclafits a Linyola

1975. El 14 d'agost al matí, hi hagué una forta tempesta i a la tarda vingué un aire huracanat, com no s'havia vist mai, amb pluja i una mica de calamarsa que va fer caure parets, enfonsar coberts i amb l'aire va tombar fileres d'arbres, i entre l'aire i la pedra va malmetre tota la collita de fruita. Es va emportar - de fet va rebentar - l'envelat de la festa major, que estava instal·lat a la plaça Planell.⁹

2016. 16 d'agost, a Linyola, queia la tarda i amenaçava pluja. A la plaça Planell hi havia encara unes persones fent un beure –era festa major-, quan, de sobte, es va escoltar, primer, un fort i intens soroll i instants després va arribar un vent que es va emportar taules, cadires, fent caure a persones, s'obrí el cel i caigué una intensa tempesta d'aigua, acompanyada de pedra. Els danys foren terribles, hi hagué camps que patiren una afectació del 100%, i, sobretot a Linyola, va danyar a alguns edificis i moltes teulades i va fer caure arbres.¹⁰

⁸ Mestre Roigé, Esteve. (1999). Història de Vilanova de Bellpuig p. 126-7. Ajuntament de Vilanova de Bellpuig.

⁹ Josep Mª Tribó. Dietari 1975. Arxiu particular.

¹⁰ Esteve Mestre Roigé. Dietari 2016. Arxiu particular.

7. FREDS

A la comarca del Pla d' Urgell, hi ha hagut hiverns amb freds de gran intensitat. Pere Segarra en el seu dietari ens explica com en un any -1891?- que va fer molt fred, l'estany es va gelar i un grup de jovent anà fins al centre de l'estany per divertir-se i on hi feren foc. En canvi d'altres hiverns es poden considerar benignes. Les dades més significatives, de les que en tenim notícia, són:

1799. El dia de Nadal, a Mollerussa, va fer tant fred que es gelaren les canelles de l'interior de l'església.

1851. A Lleida, el 6 de desembre de 1851 parlaven que feia un fred tan horrorós que havien aturat les obres públiques.

1853. A Balaguer, el 3 de març de 1853, feia un fred intens, i estaven rodejats de neu per totes les parts. Al febrer havia nevat a tot el territori.

1870. "Lo any 1870 del 20 al 22 de gener ba fer una nevada regular; després 3 dies de sol, tal cual calent, però después se girà un fret tan rigurós, cuasi insufrible; de manera que trencà mols cantis, tenalles y altres objectes, haben penetrat als estables, sellés i altres puestos reclosos... de resultas de dits freds no deixà cuasi cap olivé viu y les viñes mol atropellades".¹¹

1875. Nova gelada que remataria als olivers que s'estaven refent de les gelades de 1870. L'any 1888 aquests olivers produïrien només un tercera part de l'oli que feien abans de 1870, segons informació de l'arxiu familiar de Cal Jan de Miralcamp.

7.1 Temperatures més baixes recollides per Canal d' Urgell SA (1891-1932)¹²

1891. La temperatura més baixa registrada pel Canal d'Urgell foren els -14° sota zero, del 19 de gener. El fred, acompanyat d' un fort vent, que provocà que el fred fos més viu i que l'aigua es gelés, en totes les sèquies del Canal i l'espessor del gel arribà, a tenir en alguns llocs, mig metre

1917. Des del 22 de desembre, baixes temperatures i el 28 i 30 a -8°, amb una nevada abundant, que degut al fred, la neu i l'aigua del Canal s' estan gelant.

1918. El 7 de gener la pluja va fer marxar part de la neu, però les temperatures baixaren durant els dies 9 i 12 de gener entre els -4° i el -7° sota zero.

1920. Les altres temperatures registrades més

baixes i que havien malmès les collites d' olivers foren el 21 de desembre de 1920, que havent nevat i les rames dels arbres eren cobertes de neu, s'arribà a -9° fent molt mal.

1921. L' 11 de novembre, estan els olivers sense humitat i fructificant, s' arribà a -9° i els va matar. Aquesta mateixa temperatura al desembre, gener o febrer no els hagués fet tant mal, com els hi va fer al novembre.

1926. El 16 de gener, després d'una nevada, i tenint els oliveres les seves branques plenes de neu, la temperatura va baixar fins a -9° -com al 1921- i els hi va fer molt mal.

1927. Les intenses gelades del mes d'abril, perjudicaren la fruita.

1932. Després de les intenses nevades les temperatures baixaren

	màxima	mínima
Nit del 15 al 16 de gener	6°	-19,5°
	temperatura contrastada.	
Del 16 al 17	1°	-18°
Del 17 al 18	11°	-12°
Del 18 al 19	12°	-10°

Aquestes temperatures tornaren a matar els olivers que s'estaven refent. Un informe de la Societat Canal d'Urgell a Mollerussa, sobre les gelades.

1933. La temperatura baixà a -9° els dies 24 i 26 de gener. El febrer, -7° els dies 24 i 25.

1934. Els darrers dies de gener foren molt freds, el 22, -6°; el 24, -7°; el 25, -9°; el 26, -10°, el 27, -7° i el 3 de febrer -7°.

1935. Els dies 30 i 31 de gener la temperatura fou de -9° i el dia 11 de febrer -10°-

7.2 El fred als dietaris de Josep Mª Tribó

1963. Fortes gelades els dies 13,14,15 i 16 de gener i dels dies 24 al 30 de gener i dels dies 1 al 6 de febrer.

1967. L'1 i 2 d'abril, va fer una gelada tan forta, que va matar gran part dels presseguers, perers, pomers i totalment les ametlles i castigà els altres arbres.

1969. El 30 de març, féu una gelada molt forta a -4 o -5°.

1970-1971 Als inicis del mes de març la temperatura va baixar a -6° i el dia 10 de març nevà durant tot el matí.

¹¹ Ton Solé i Esteve Mestre. Op. Cit. pàg. 79. Arxiu Melgosa-Gené. Curiosidades de la casa y uso de Ramon Gené y Cascalló de Liñola. 1845. Mollerussa.

¹² Ton Solé, Esteve Mestre. Op. Cit. Pàg. 86-88. Totes aquestes informacions estan extretes de la Carta magistral escrita el 2 de gener de 1932 per Bartomeu Lluç al Director de la Societat, Carlos Valmaña.

NOTAS CORRESPONDIENTES EL MES DE
FEBRERO DE 1932

En el telegrama del día 16 despues de la parte cifrada, se añadió "Helada hoy supone grave perjuicio agricultura especialmente olivos", noticia que por su importancia fué divulgada por radio la noche del mismo día desde Barcelona y publicada en los periódicos el día siguiente, y que desgraciadamente ha resultado ser cierto sobre todo en lo que se refiere a plantaciones jóvenes de olivos.

A pesar de los 19 y $\frac{1}{2}$ grados bajo cero a que descendió el termómetro en la noche del día 15 al 16, no llegó a helarse el agua del canal como había ocurrido en otras ocasiones con temperaturas menos extremadas y se supone fué debido a que durante la citada noche reinó una absoluta calma, pues de haber soplado viento del Norte o bien del Oeste que son los que mas comunmente se dan y tanto mas cuanto mas desciende la temperatura, indudablemente las aguas del canal habrían quedado heladas.

EN LAS OBSERVACIONES DE LA TARJETA QUE
SE ENVIA A FINAL DEL MES SE ESCRIBIÓ:

"La helada del día 16 perjudicó gravemente a la agricultura, especialmente a los olivos y *cepas y almendros*?"

Nevada i els freds del segle XX: El dia 27 de desembre de 1970 va nevar molt, uns 20 cm. de neu. El dia 29 de desembre vam obrir pas, traient la neu, fins el camí de Linyola. La temperatura va caure en picat. El 28 de desembre, -10°; el 30, -11,5° i el 31, -15°. L'1 de gener de 1971, -20°; el dia 2, -22°; i els següents dies foren molt freds, el dia 11 -7°. La neu no es va desfer fins al 12 de gener, i el 15 de gener, es tornà a treballar al camp.

1972. El 17 d'abril, -1,5°. Perill per la fruita.

1973. L'11 d'abril la temperatura va baixar a -2,5°, i, vam fer foc amb palla, entre els arbres.

1974. El mes de desembre fou molt gelat amb temperatures sota zero.

1975. El 19 de març, -3,5°; el 20 -4,5°, amb aire fort i mal temps. L'1 d' abril, -4°.

1976. Fortes gelades entre els dies 20 i 29 de gener. El 15 i 16 de febrer, les temperatures baixaren a -6° i el dia 17, a -7°.

1977. Mes de gener amb fortes gelades. El 30 de març -6°, i el 31 de març, -4°.

1978. Al febrer, el 12, -7° i el 13 -6°. El 16 d'abril

degut a la forta gelada vam cremar palla entre presseguers i albercocs. La temperatura, el 29 de novembre fou de -7° i el 30, de -9°.

1979. L'1 d'abril, la temperatura baixà a -1°, i vam cremar palla entre els presseguers i albercocs.

1980. El 16 gener -7°; 15 març -5°; 6 novembre, -4°; El desembre fou un mes de fortes gelades: el dia 1, -6°; el 2, -9°; el 3, -5°; el 4, -6°; el 5 -4°.

El 10 de maig de 1980, les gelades persistents portaren a la catàstròfe les collites de fruita del Baix Segre.

1983. A inicis de gener, hi hagué una forta boira, que no va deixar veure el sol en vuit dies, després les temperatures baixaren i les mínimes els dies 21, 22 i 23 foren respectivament de -6,5°, -7°, -6° i al mes de febrer els dies 10, -6,5°; 11, -9,5°; 12, -8,5°; 13, -5°, 14, -9°; 15, -5°; 16, -6°; 17, -6°.

A l'hivern entre els dies 25 i 28 de desembre hi hagué una espessa boira.

1984. El mes de març fou molt gelat. Els dies 4, -3°; 5, -4°; 6, -4°; 7, -3°; 9, -3°; 10, -6°; 11, -5,5°; i el 12, -4,5°. El mes de desembre el 29 -5°, el 30 -6°, i el 31 -7°.

1988. En el mes de febrer les temperatures foren baixes. El 19, -3°; 26, -7,5°; 27, -5°; 28, -7°; 29, -5,5°. I al novembre, el 22 -5,5°, el 23 -7°, 24 i 25 -6,5°. Al desembre, el 12 -4°, el 19, -6,5°, el 25 -5°, el 31 -1°.

1989. Degut a la boira, els primers dies de l'any, les temperatures es mantingueren a -0°. Fou un any de poc fred. El 21 de desembre, el primer dia de l'hivern d'estar a sota zero -2,5°.

1990. A destacar el 20 de gener -4° i el 21 de gener -5°. Els 22 i 23 de desembre -5°.

1991. Després d'un gener molt suau, la temperatura baixà al febrer, el 13, -7°, i el 15, -8°. Al desembre, el 26, -5° i el 28 -6°.

1992. Gener gelat, el dia 7, -5°; el 21, -5°; el 30, -5°; i el 31 -6°. EL fred continuà al febrer, dia 2, -4°; i els dies 5, 12, 22, 23, 24 i 25 a -5°. Al desembre, el dia 12, -5°.

1993. el 5 de gener -5,5°; 25 de febrer -6°. L'hivern fou molt suau.

1994. Un mes de gener fred, els dies 18, -6,5°; 19, -8°; 20, -6°; 21, -7°; 22, -5°; 23, -6,5° i el 31 -4°.

1995. El mes de gener fou fred, els dies 2, -3,5°; 3, -5; 4, -6,3°; 5, -6,5°; 8, -6°; 13, -6°; 14, -6,5°; 15, -6°; i el 28 de febrer -5°; els mesos de novembre i desembre la temperatura, suau.

1996. El 15 i 16 de febrer -5°; i el 21, -6,5°; el 5 de març -4°. El 27 desembre, -5°.

1997. El 15 de gener -4°. Durant el mes de gener i febrer hi hagué als matins una espessa boira que escampava a mig matí.

1998. Les temperatures més baixes, el 21 de gener, -4,5°; i el 22 i 26 de desembre -7°.

1999. Gener: dies 13 i 20, -5°, el 31 -6°. Al febrer, dies 1 i 2 -9°; i els 4, 10 i 11 -5°; el 12, -7°, i el 13 i 14 -10°. El 22 de novembre, -7°.

2000. Gener. Dies 12 i 13, -6,5°; el 21, -6°; el 24, -7,5°.

8. NEVADES

Destacarem les nevades més importants dels darrers doscents anys, i, a partir de 1959, totes les que consten el Dietari de Josep Mª Tribó.

1801. A Mollerussa, caigué una gran nevada que matà olivers, vinya i totes les verdures. El vi que es va collir molt dolent.

1802. Una altra gran nevada caigué a Mollerussa que va matar olivers, vinya i verdura. Es va passar un hivern molt misserable

1870. El 22 de gener uns gran nevada acompanyada

d'una gran gelada, va matar tots els olivers del Pla d' Urgell.

1916. Al febrer va nevar durant 20 hores seguides a tot l' Urgell-

1917. Els dies 6 i 7 de febrer, va nevar 40 hores seguides. Ningú recordava una nevada com aquella. Cap a les Borges, l' altura de la neu fou de 40 cm.

1932. Començà a nevar el 12 de febrer, a les 10 del matí, i ho va fer, fins al vespre del dia 15 de febrer. L'altura de la neu, a Mollerussa, fou de 0,65 m. Al Dietari d'Antoni Berengué de Mollerussa afirmava que "cap nat havia vist un temps tan esgarrifós". Al Dietari de Jaume Oromí de Barbens, diu que nevà els dies 11,12,13 i 17 de febrer i cap vell del poble recordava un fred com el que es va viure. La neu es va mantenir fins al 3 de març.

La targeta de l'administració de Mollerussa que enviava a la seu central de Barcelona, de la Societat Canal d' Urgell, amb un breu informe sobre la nevada del febrer de 1932.

1933. El dia 12 de gener a Mollerussa hi havia 10 cm. de neu. El 18 de desembre, 5 cm de neu.

1934. El 23 de gener la neu a Mollerussa era de 12 cm. de neu.

1944. La gran nevada. A tots els pobles de la nostra comarca hi ha documentació gràfica d'aquell succès. Les que tinc de Linyola, el 23 de febrer 1944 hi nevà durant dos dies i l' altura de la neu fou d'1,50 m. Sense llum, telèfon, el poble s'organitzà per obrir pas pels carrers, treure la neu de les teulades -algunes s' enfonsaren- i auxiliar a la gent que vivia a les masies... l'1 de març la neu encara era als carrers. I per anar a la Fira de Sant Josep, l'aigua, degut al desgel, encara passava per damunt del pont del riu Ondara.

El tren Carrilet es va trobar al Poal amb 1,40 m. de neu i construïren una pala, a la màquina, per obrir-se pas.¹³ Aquesta nevada ha quedat fixada en la memòria popular de tots els pobles de la comarca.

En un escrit de 1985, escrit a Mollerussa, explica que degut a les nevades dels dies 23, 24 i 25 de febrer, la neu va arribar a 0.90 cm. d'altura i que degut a les fortes gelades que seguiren de -8° i -10°, la neu es va gelar i al cap d'un mes encara no s'havia desfet i per aquest motiu a Mollerussa, per poder celebrar la fira de Sant Josep es tingué d'amuntegar la neu de places i carrers per a que els visitants hi poguessin transitar.

¹³ Ton Sole i Esteve Mestre. Op. Cit. Pàg. 86 i 88-90.

Nevada 1944. Linyola. Obrint pas. Fons Trepat-Fontanet.

Nevada 1944. Linyola. Pl. Planell. Fons Trepat-Fontanet.

8.1 Les nevades a La Cendrosa segons els dietaris de Josep Mª Tribó.

He pres nota de totes les nevades que es citen al Dietari.

1959. Nevà el 2-3 de febrer i tot seguit va ploure.

1960. Neva el 16 de gener a la tarda i el 8 de febrer al matí.

1962. El 25 de desembre, caigué 20 cm de neu. El dia 28, desaparegué.

1963. El 14 de gener nevà a la tarda. L'1 de febrer a la tarda. El 2 de febrer tota la nit i matí amb 30 cm de neu. S'hagué d'obrir pas entre Linyola i les masies de La Cendrosa. El 4-5 de febrer nevà poca estona i el dia 7, la pluja, va desfer la nevada. Al desembre hi hagué petites nevades, el 14,-a partir de les 2 de la tarda-, el 15 i el 18.

1964. El 7 de març, uns 12 cm. de neu.

1967. El 10 de gener nevà una mica, 5cm. de neu.

1970. El 10 de març nevà durant tot el matí.

El 27 de desembre, una gran nevada de 20 cm. El 29 s'obrí pas, des de les masies de La Cendrosa, al poble de Linyola. La neu no es va desfer fins al 12 de gener de 1971.

1972. El 26 d'abril caigué una nevada entre les 12 i 13 h, deixant el terra emblanquinat.

1973. El 9 d'abril ploqué durant tota la nit, i a la matinada, començà a nevar fins a migdia acumulant-se 15 cm de neu, que no es va desfer fins a l'endemà a migdia.

1976. El 25 de gener, nevà poc al capvespre i el 28 de gener, una mica, al començar la tarda.

1977. Els 6 i 11 de gener, nevà una mica, volves de neu, que no quallaren a terra.

1978. Els 14-15 de gener, nevada i caiguda de flocs de neu, 2-3 cm. El 20 de desembre, nevà al matí i emblanquinà el terra.

1979. El 3 de gener, nevà al matí i emblanquinà tot el terreny.

1980. El 13 de gener, nevà entre les 10 i 14 h., emblanquinant el terra. El 5 de novembre, de les 3 del matí a les 12 de migdia, la nevada deixà 15 cm. de neu.

1981. L'11 de gener nevà a partir de les 3 de la tarda, acumulant 5 cm de neu. El 12, repetí, però el 15 de gener, va marxar tota la neu.

1983. L'11 de febrer, durant la nit caigueren volves de neu.

1984. El 10 de febrer a la nit, volves de neu.

1985. El 5 i 6 de gener, va fer una nevada de 10

cm. La neu no es va fondre, fins el dia 19, degut a les baixes temperatures. Aquesta nevada va provocar pèrdues econòmiques i nombrosos accidents al gelar-se les carreteres.

1986. El 30 de gener, de 12 a 18h., nevà deixant 3 cm. de neu. El 13 de febrer, 7 d'abril i el 12 d'abril, caigueren volves de neu, que es desferen en unes hores.

1987. La nevada del 12 de gener, de les 12 a les 19 h., deixà 3 cm. de neu. La del 14 de gener, 2 cm. de neu. I el 18 de febrer, una nevada lleugera deixà de 4-5 cm. de neu.

1992. El 22 i 23 de gener, nevà una mica.

1993. L'1 de març, caigué 2 cm de neu i a l'endemà nevà tot el matí. La neu es va desfer a la tarda.

1996. El 17 de novembre, nevà, i tot seguit ploqué fort, i la neu no va quallar.

1997. El 6 de gener, de 9 a 12 h., la nevada deixà el paisatge emblanquinat. El 4 i 5 de desembre, la nevada només va emblanquinat el terra.

9. RUBINADES

1874. La rubinada de 1874 que ocasionà desenes de morts, en d' altres comarques, a la Plana d'Urgell va afectar a Barbens on va fer caure unes desenes de cases, a part de ofegar els fondos de la comarca, de fer perdre la collita de la verema i destrossar ponts, ribes i terraplens, va deixar abonades les terres de l'Urgell. A Vilanova de Bellpuig hi hagué tres morts.

1880. Les tempestes de 1880 a la Plana, provocaren una rubinada. L'aigua de l' estany d' Ivars va eixir i inundà tots els conreus veïns fent molt mal.

1907. La rubinada de 1907, entre Mollerussa i Miralcamp posava en perill la circulació de carros i a Miralcamp s'organitzà un equip de salvament, que un cop complerta la seva missió, es veié obligat a refugiar-se a Mollerussa. L'estany d'Ivars i Vila-sana es va desbordar i es van poder pescar anguiles, tencas i altres peixos per camins i trossos dels voltants. Per conrear la terra, després hi hagué molts treballs. Es desbordaren reguers, i els rius Corp i Ondara, tallant les carreteres i camins, a tota la comarca.

1930. La rubinada de 1930 va fer caure un parell de cases a Barbens i posà en perill el poble de Vilanova de Bellpuig.¹⁴

1944. La nevada del 23 de febrer de 1944, va provocar una rubinada, que va fer inaccessible els camins durant setmanes. Un document de l' ajuntament de Linyola adreçat al

¹⁴ Ton Solé i Esteve Mestre. Op. Cit. Pàg. 80-81 i 83.

Rubinada 23 octubre 2019. Camps inundats. Fons Barret Picat.

governador afirma que el 2 de març s'ha pogut establir contacte amb els pobles del costat.

2019. El 22 d'octubre, a la Plana d'Urgell, ploqué entre 100 i 160 l. per m², provocant el desbordament de tots els reguers, rius Corb i Ondara, que inundaren camps i tallaren durant un parell de dies, algunes vies de comunicació secundàries. Els edificis aguantaren la tempestat i les infraestructures dels pobles, suportaren la pluja.

2020. Una forta llevantada que provocà inundacions a tot Catalunya i grans nevades als Pirineus, també va tocar de retruc a les comarques lleidatanes, i les pluges provocaren els dies 22 i 23 de gener, desbordaments dels rius Corb i Ondara, tallant carreteres locals i camins veïnals.

10. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquest treball –amb l'ajuda inestimable de Ton Solé Bonet- que complementa, el publicat el 2019, en el Mascançà 10, -sobre La Sequera a la Plana d'Urgell-, ha estat posar unes bases, per a facilitar el treball a futurs estudiosos, i sobretot, per a que el lector conegui més la comarca del Pla d'Urgell.